

**Kecskeméti Humán Középiskola, Szakiskola és Kollégium
Kocsis Pál Mezőgazdasági és Környezetvédelmi Szakközépiskola és
Szakiskolája**

**A magyar kutyafajták, mint nemzetünk meghatározóan
fontos értékei,
kiemelten a magyar vizsla**

Készítette: Csorba Zsófia 11B.

Felkészítő tanár: Sárközi László

Kecskemét

2012

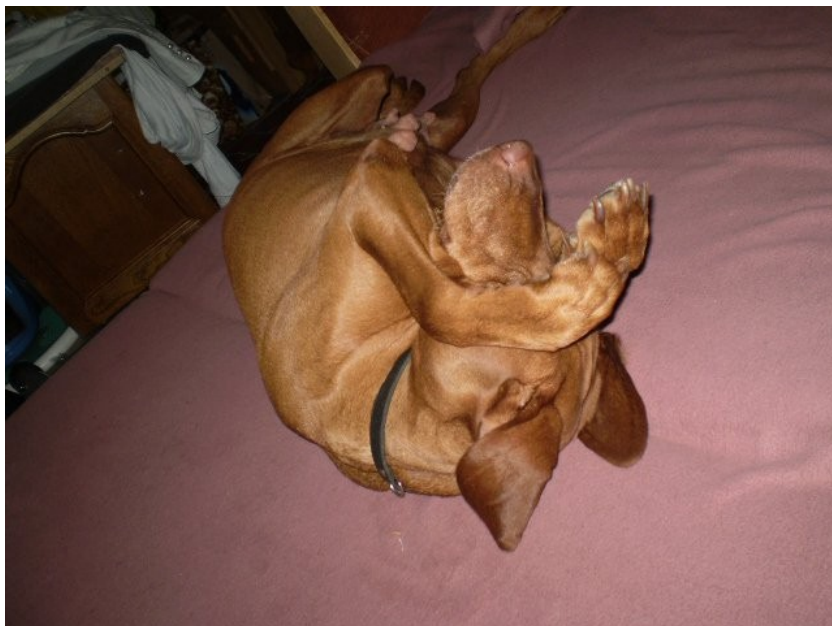
Tartalom

I. Bevezetés	3.
II. A 9+1 (?): A magyar kutyafajták mint nemzetünk kiemelten fontos értékei	5.
II.I. A magyar kutyafajták részletes bemutatása	6.
II.I./I. Vadászkutyák	7.
1. Rövid szőrű magyar vizsla	7.
2. Drótszőrű magyar vizsla	8.
3. Magyar agár	9.
4. Erdélyi kopó	10.
II.II./II. Őrző-és pásztorkutyák, terelőkutyák	11.
5. Puli	11.
6. Pumi	13.
7. Mudi	14.
8. Kuvasz	15.
9. Komondor	16.
9+1. Gyimesi kalibakutya (Czéher Gy, 2010)	18.
III. A magyar vizsla története	19.
Kialakulása	19.
Hasznosítása (vadászat)	20.
IV. Vérmérséklete, tartása, ápolása	20.
Nevelése: Alapelvek a vizsla tanításához	20.
Szórápolás	21.
Tartása	21.
Kérdőívek értékelése (5 db)	22.
IV. Összefoglalás	23.
Irodalom	24.

Forrás: <http://www.haziallat.hu>

Sose nőnek fel igazán...

Forrás: Saját fevétel

I. Bevezetés

A kutya már ősidők óta az ember mellett él, segíti és színesíti az életét. Kezdetben ez még csak nyers hasznosítás volt, de a későbbiekben már barátta is vált. Napjainkban ez az állat az egyik legkedveltebb házi kedvenc. Munka, hobbi és őrző-védő típusaik megkönnyítik a mindennapokat. *Lorenz (1981)* szerint, a természet utáni fokozott vágyakozás a technika korának egyik velejárója, amely minden népet, minden városlakót előbb-utóbb hatalmába kerít. A természet egy részét jelképezi az ember számára, amelyet ősidők óta az ember mellé csatlakozó első háziállatként tartanak nyilván.

A kutyák és az emberek történelme már a kezdetektől összefonódott, de egy kérdés megválaszolatlan: mi választottuk a kutyákat, vagy a kutyák választottak minket? Barátságunk az ebekkel legalább 14.000 éve tart, de olyan elméletek is ismertek, melyek sokkal korábbra datálják a háziasítás folyamatának kezdetét. *(Géczi 2006)* Tény, hogy a kőkorszakban keletkezett barlangrajzokon épp úgy felbukkannak a kutyák, mint az egyiptomi vagy mezopotámiai ábrázolásokon. A kutyák történelme megmutatja, hogyan alakultak át vérengző vadállatokból otthonainkat őrző házi kedvencekké. E barátság kialakulása az emberiség korai szakaszára tehető, ugyanis e két faj kisegítette egymást. Az embernek segítségre volt szüksége a vadászatban, amire a kutyák alkalmasak voltak. Találkozásuk valószínűleg úgy történhetett, hogy a vadászokat követték, majd rájöttek, hogy az emberek maradékot hagynak maguk után. A könnyű zsákmány reményében pedig követték őket, egyre közelebb és közelebb somfordáltak. Majd, egy alkalommal a két faj segített egymásnak, megosztottak, és megmaradt bennük a kellemes élmény. *(Lorenz, 1981)* A kutyák szaglása és hallása fejlettebb az emberénél, így nagy segítséget nyújtottak a vadászatban, míg az emberek menedéket, élelmet és meleget adtak cserébe a segítő mancsokért. *(Géczi, 2006)*

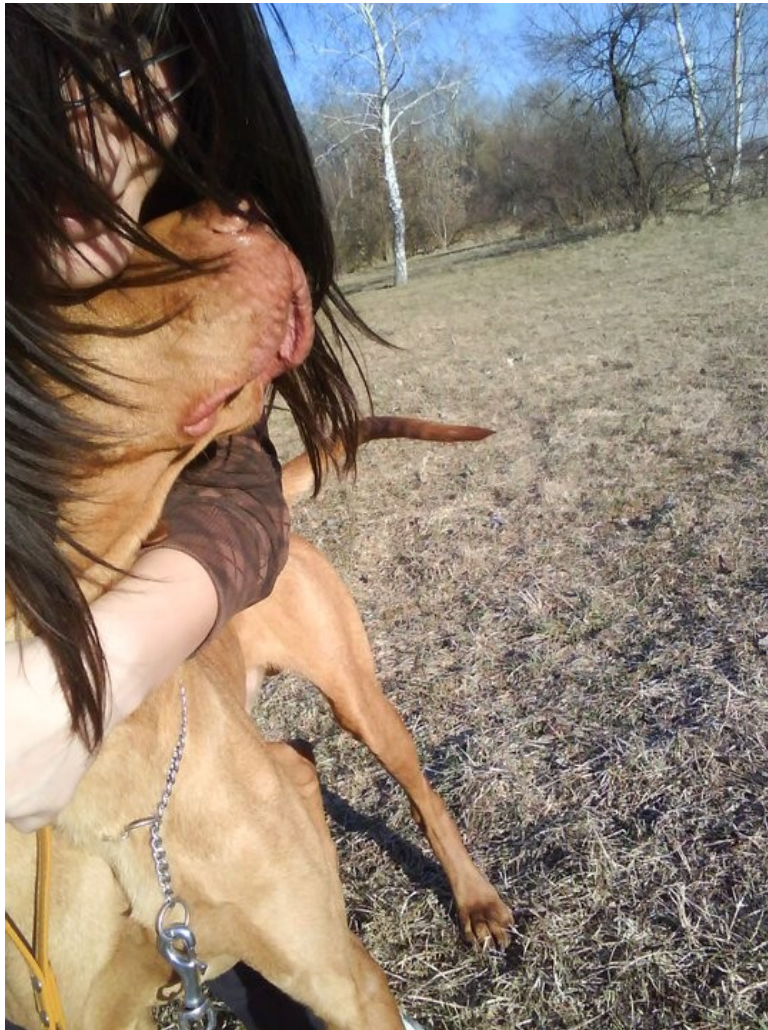
Egy másik elképzelés szerint a kutyák ősei – a farkasokhoz hasonlóan – falkákban vadásztak, s közben magukra hagyták kicsinyeiket. A kölyköket megtalálták az emberek, és magukhoz vették őket gyermekeik játékszerének, ezekből a játékszerekből végül családtagok lettek. A szoros kapcsolat meglazulni látszott, mikor az emberek már elkerített állatokat neveltek és ettek, hisz ekkor már nem volt igény a kutya vadásztudományára, de az ebeket saját és állataik védelmére továbbra is tartották. Az embernek először azt kellett megtanítania az ebeknek, hogy immáron nem megölniük kellett a juhokat, hanem őrizni őket.

A kutyák ősei valószínűleg kisebbek voltak, mint a legtöbb mai rokonuk, akkorák lehettek, mint egy nagyobb tacsó. Ennek a feltételezésnek az oka, hogy ha a kutyák ősei németjuhász méretűek lettek volna, nem lett volna szükségük az emberek segítségére, illetve az emberek

nem tarthatták volna őket a maguk közelében, mert félték hogy nem őrizték, inkább megették volna a tenyésztett juhokat, kecskéket. A juh őrzésétől, már csak egy apró lépés volt megtanulniuk védelmezni a gazdáik családait, s az így kitanított kutyák óriási értéket képviseltek. A kutyák és az emberek barátsága a mai napig szoros, azonban e kapcsolat már sokkal kevésbé szól a létfenntartásról. A városi élet elterjedésével a kutyák beköltöztek a lakásokba, így a kutyák és gazdáik élete egyre szorosabban összefonódott. *(Miklósi, 2010)*

Az ember és kutya között évezredek óta kialakult és immár elszakíthatatlan kapcsolat, bármennyire is furcsán hangzik, de mindkét oldalról, tehát az ember és a kutya oldaláról is meghatározott szintű igényeket támaszt. S ha mint kutyatartók, tenyésztők kellő őszinteséggel önvizsgálatot tartunk, megállapíthatjuk, hogy bizony számos esetben sokkal inkább a kutyától várjuk el, hogy következetesen teljesítse kötelezettségeit gazdájával szemben, mint ahogy azt nemegyszer mi tesszük kutyánkkal szemben. *(Lorenz, 1981)*

Forrás: Saját felvétel

II. A 9+1 (?): A magyar kutyafajták mint nemzetünk kiemelten fontos értékei

Az ENSZ Rio de Janeiró-i Környezet és Fejlődés Konferenciája 1992-ben a háziállatokat is a védendő biológiai értékek közé sorolta. (93/626/EEC) Ez azért jelentős, mert a háziállatokban megtestesülő genetikai sokféleség védelme csak később jelentkezett az emberiség tudatában, mint a vadon élő állatok és a természetett növények megőrzése. Márpedig ezeket is a biomassza részének kell tekinteni, hiszen élőlényekről van szó. (Bodó,2002)

Az 1993-ban jóváhagyott, CXIV. Állattenyésztési Törvény 11. paragrafusa rendelkezik a háziállatokban meglévő biológiai sokféleség védelméről. A törvény kimondja, hogy azok a háziállatfajták, amelyek Magyarország természetföldrajzi környezetében alakultak ki, illetőleg tartásuknak, tenyésztésüknek hagyománya van nálunk nemzeti értéket képeznek és, mint ilyenek támogatandók. Ezeknek a fajtáknak a fenntartása állami feladat, amelynek végrehajtásáról a Vidékfejlesztési Minisztérium, a tenyésztési hatóság és más szervek bevonásával gondoskodik.

Nemzeti értéket képviselő kutyafajtáink, a kuvasz, a komondor, a puli, a pumi, a mudi a rövid és drótszőrű magyar vizsla, az erdélyi kopó, és a magyar agár szinte az egész világon ismert, sok helyen tartott és tenyésztett kutyafajták. *Bíró (2002)* szerint bátran mondhatjuk, hogy ez a kilenc magyar kutyafajta nemzeti vagyunk egy része. Ilyen terjedelmes kinológiai fajtagazdagsággal kevés ország rendelkezik. Ezeket a fajtákat őseink, pásztorok, vadászok használati értékük szerint tenyésztették és szelektálták.

Az utóbbi években kezd előtérbe helyeződni egy tízedik fajta is, ez a gymesi kalibakutya. Bár *Czéher (2010)* szerint a vélemények jelenleg megoszlanak arról, hogy ez a fajta valóban magyar fajta lenne, a teljesség kedvéért ezt is szeretném a dolgozatomban megemlíteni.

Használati besorolásuk alapján a magyar kutyafajtákat a következő képpen csoportosíthatjuk:

I.I./I. Vadászkutyák

1. Rövidszőrű magyar vizsla
2. Drótszőrű magyar vizsla
3. Magyar agár
4. Erdélyi kopó

II.II./II. Pásztorkutyák:

5.Puli

6.Pumi

7.Mudi

8.Kuvasz

9.Kamondor

+1. Gyimesi kaliba kutya

II.I. A magyar kutyafajták részletes bemutatása

A magyar kutyafajták kialakulása a magyarság népvándorlásával összefüggésben alakult. Ezt *Stadeisky Andor* 1963-ban így fogalmazta meg: „A finnugor népcsoportból kiszakadó magyarság kelet felé haladt, és nagyjából az ún. Volgamenti-hátság északi felén állapodott meg. Az évszázadokig itt élő finnugor töredék itt alakult ki magyarrá, és valószínűleg keletről jövő behatások alatt, itt tanulta meg az állattenyésztést, itt vált vadász népből, állattenyésztő lovasnéppé. Természetes, hogy a háziállatok tartásával, tenyésztésével együtt ismerte meg az azok tereléséhez és őrzéséhez feltétlenül szükséges őrző és terelő ebeket is. Feltehető, hogy ezek az ebfajták a komondor és puli voltak, már csak azért is, mert ezek őshazáját több neves kinológusunk a tibeti fennsíokban határozza meg. E keleti behatások alatt vadászatának módja is itt alakulhatott át, itt vált erdőt lakó gyalogvadász népből lovasvadász néppé. Lovasvadászataihoz ezen az erdős-ligetes területen nem használhatott szemre hajtó agárfajtájú vadászkutya-fajtát, csakis szimatra hajtó, de magas termetű, a lovasvadászathoz alkalmas jó orrú ebfajta lehetett új vadászebe. Meghatározni ezt az ebfajtát ma még nem tudjuk. Kiindulva azonban abból a tényből, hogy a Volga középső folyásának még máig is jellemző kutyafajtája a koztromai, azaz tatár kopó, továbbá mivel e vadászkutyafajta őshazája ugyancsak a tibeti fennsík, feltételezhető, hogy az immár lovas néppé átalakult magyarság itt és ekkor a tatárkopó őseivel vadászhatott.” Majd később ebből az ősi vadászkutyából fejlődtek ki mai klasszikus magyar vadászkutyafajták.

II.I./I. Vadászkutyák:

1. Rövid szőrű magyar vizsla

Rövid történeti áttekintés:

A magyar vizsla ősei a vándorló magyar törzsekkel együtt kerültek hazánkba. Írásos emlékeket, ábrázolásokat már a XIV. századi dokumentumokban is találhatunk.

Az első tenyésztő a Zay család volt a XVIII. században, amikor spanyol vizslát is bevontak, majd jóval később (XIX. század) a rövidszőrű német vizslával és pointerekkel is keresztezték. Vadászati jelentősége a XVIII. századtól fokozódott. A XIX. század végén már vizslaversenyeket rendeztek Magyarországon, ahol a magyar vizslák is nagyon eredményesen szerepeltek. A fajta fejlődésében ebben az időben valószínűleg más vadászkutyafajták játszottak szerepet. Szakszerű tenyésztése 1920-ban kezdődött. Az F.C.I. 1936-ban ismerte el önálló fajtának. (Bíró, 2002)

Általános megjelenés:

Középnagy, elegáns, nemes megjelenésű, zsemlesárga rövid szőrű vadászkutya. Inkább könnyed felépítésű (csontozat), száraz, szikár izomzatú. A szőre rövid és sűrű, érdes és kemény tapintású. A fejen és a fülön vékonyabb, rövidebb és selymesebb; a farok alsó részén szőrzete kissé, de nem feltűnően hosszabb szálú, az egész testet fedni. Aljszőr nincs. A fül egy árnyalattal sötétebb lehet, egyébként homogén. Az ajkak és a szemhéjak színe megegyezik az orrtükör színével. (Tőzsér – Bedő, 2003)

Forrás: Saját felvétel

Forrás: Saját felvétel

2. Drótszőrű Magyar vizsla

Rövid történeti áttekintés:

E fajta kedvelői talán nem is tudják, hogy a 'drótos' története csak körülbelül hetven éve kezdődött. Az 1930-as évek táján merült fel a gondolat, leginkább a vadászok köreiben, hogy a rövid szőrű

magyar vizsla kiváló képességeit felhasználva és megőrizve, a téli nagy hideget még jobban elviselő fajtát hozzanak létre. (Bíró,2002) Egy egyszínű barna drótszőrű német vizsla kannel (Astor von Pottatal) fedeztetek két, nagyon jó származású és jól dolgozó rövidszőrű szukát, Zsuzsit (Kittenberger Kálmán Szikrájának lányát) és Csibit, majd ezeket a kölyköket szelektálva – volt közöttük sárga is, meg barna is – és egymás közt párosítva született meg Dia de Selle, az első bemutatott sárga drótszőrű vizsla. Dia testfelépítése tükrözte a magyar vizsla jelleget, feje azonban német vizslára vallott. Ezután egy három generációs tenyésztői munka következett, melynek eredményeként az egyedek már hordozták a magyar vizsla jelleget, megőrizték sárga színüket. A drótszőrű német vizsla ősöktől hozták az erősebb csontozatot, a szőrzet rövidből erősebb, hosszabb szálú lett. A kezdeti nehézségek után egyre több kutya került nyilvántartásba, így 1944-ben már 60 példányt jegyeztek. A kutyák többsége Észak-Magyarország, a Felvidék és a Csallóköz tájain élt és dolgozott. A fajtanemesítő munka eredményességét bizonyítja, hogy külföldön is felfigyeltek erre a fajtára, és Ausztriában a Haraska kennelel (báró Bornemissza tulajdona), a Povázia (tenyésztő: Kolomán Slimák) kennelek voltak az úttörők. (Maróti, 2010b)

Általános megjelenés:

Középnagy, elegáns,nemes megjelenésű,zsemle sárga, rövid szőrű vadászkutya. Inkább könnyed felépítésű (csontozat), száraz, szikár izomzatú, a szépség és az erő harmóniáját tükrözi.

Élénk barátságos, kiegyensúlyozott, könnyen tanítható. Alapvető tulajdonságai közé tartozik a kiemelkedő kapcsolattartó képessége. A durva bánásmódot nehezen viseli el.

Szőre rövid és sűrű, érdes és kemény tapintású. A fejen és a fülön vékonyabb, rövidebb és selymesebb; a farok alsó részén szőrzete kissé, de nem feltűnően hosszabb szálú. Az egész testet fedi, aljszőr nincs.

Színe a zsemlesárga különböző árnyalatai. A fül egy árnyalattal sötétebb lehet, egyébként homogén. Az ajkak és a szemhéjak színe megegyezik az orrtükör színével.

3. Magyar agár

Forrás: <http://www.facebook.com/pages/Kucorg%C3%B3-Dombi-magyar-ag%C3%A1r-kennel/189484144400495>

[Ide írhatja be a dokumentumból átvett szöveget vagy egy érdekes kérdés összefoglalását. A szövegdoboz a dokumentum tetszőleges pontján elhelyezhető, és formázását a Szövegdoboz-eszközök lapon adhatja meg.]

Rövid történeti áttekintés:

A magyar agár egy ősi vadászakutyafajta. Eredete a honfoglalás korához kapcsolódik. Az ásatásoknál talált koponyacsontok is ezt igazolják. Gyorsaságánál a 19. században különféle agárfajtákkal keresztezték.

Általános megjelenés:

Erőt sugárzó, erős csontozatú, jól izmolt. Elegáns.

Fontos arányok:

- a testhossz kissé nagyobb a marmagasságnál
- az orrhát hossza kb. a fejhossz felének felel meg

Viselkedés és jellem:

Fáradhatatlan, kitartó, gyors. Edzett és ellenálló.

Versenypályán kiváló versenyző. Nem igény, hogy bármely távon gyorsabb legyen mint az angol agár!

Kissé tartózkodó természetű, értelmes, intelligens,

hűséges. Éber, személy- és házőrző ösztöne fejlett, de ez nem vezethet oda, hogy agresszív vagy harapós legyen.

Szőr: Rövid, sűrű, durva, simán a testhez simuló. Télen tekintélyes mennyiségű és vastagságú aljszőrzetet növeszt.

Szín: minden ismert agárszín és színekombináció, kivéve a kék, kék-fehér, barna, farkasszürke, valamint fekete-cserszín és a háromszínűség. (Bíró, 2002)

4.Erdélyi kopó

Rövid történeti áttekintés:

Ősi magyar kutyafajta, melyet a speciális éghajlati, terep –és vadászati viszonyok nemesítettek ki. Virágkorát a középkorban élte, amikor a főúri udvarok kedvelt vadászkutyája volt. A mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás fejlődésével használata visszaszorult a Kárpát-hegység nehezen bejárható erdősegei közé. A XX. század elején az erdélyi kopót csaknem kipusztították, újratenyésztése 1968-ban kezdődött. Napjainkban Magyarországon kívül jelentős állománya van Romániában. (Bíró,2002)

Forrás: <https://sites.google.com/site/aproleany/>

Általános megjelenés:

Fejformája, nyaktartása, törzsének arányai, erős és izmos végtagja, fark tüzése a közép-európai kopó típusára jellemző. Közepes termetű kopófajta. Az erdélyi kopó testfelépítése a hosszútávfutáshoz alkalmazkodott, atletikus, nem durva nem is vékony csontú.

Viselkedés és jellem:

Jóindulatú, bátor, kitartó. Alaptermészete nyugodt, kiegyensúlyozott, ugyanakkor határozott, temperamentumos. Igénytelen, a szélsőséges időjárást is bírja.

Szőr: Egész testét, a hasa alját is rövid, sűrű, egyenes szálú, testhez simuló tömött szőr borítja. A szőr a nyakon, a martájékon, a comb hátulsó élén, és a farok alsó vonalán hosszabb, mint a test többi részén. Szőrforgók és szőrlécek előfordulhatnak. A szőrzet durva tapintású, és fényes. A fedőszőrzet alatt aljszőrzet található.

Szín: A kopó szőrének alapszíne fekete. Nem túl sötét, cser színű jegy pont formájában mindig található a szemboltíven. A farok végen és a végtagokon cserszínű jegyek vannak. A cserszín határozottan elkülönül a feketétől. Fehér jelzés lehet az orron, mely homlokcsikban folytatódhat, továbbá a nyakon gallér formájában, a mellen a mellkas alján, a mancsokon, a végtagokra is felhúzódva és a farok végen. (Kovács, 2005)

Forrás<http://hu.wikipedia.org/>

II.II./II. Őrző-és pásztorkutyák, terelőkutyák

5. Puli

Rövid történeti áttekintés:

Ázsiai eredetű magyar terelő pásztorkutya. Ősi változata minden valószínűség szerint a vándorló, nomád pásztorkodással foglalkozó ősmagyarokkal került a Kárpát-medencébe. (Bíró, 2002) Eredetét számos kutató vizsgálta. Őseink középkori vándorlásai során, mielőtt

elfoglalták az új haza területét, közel száz évet Forrás: <http://www.kutya24.hu/?oldal=2&kat=507>

majd attól kissé délebbre, Etelköz területén. A lábon hajtott állatok mellett magukkal vitt ázsiai kutyák ezeken a területeken minden bizonnyal keveredtek a helyi típusokkal. Az így

kialakult változatok a természetes szelekció fajtaformáló hatása nyomán megtartották karakterüket. A puli évezredek fennmaradása a szorgalmat, találékonyságot, a veleszületett intelligenciát követelő könyörtelen pusztai életmódnak köszönhető. Európában a terelőkutya-fajták céltudatos nemesítése a XVII. században kezdődött. Az első

világháború rendkívül megritkította a fajtatiszta kutyapopulációt. Az első világháborút követően a kutyakiállítások újraszerveződésével a puliból kiállítási sztárfajta lett. Az új alapokon szervezett tenyésztés tenyészegyedei küllemükben és karakterükben valóban az akkor elérhető legkiválóbbak voltak.

A pásztorvilág átalakulásával, a mezőgazdaság egyre intenzívebbé válásával pásztor-kutyafajtáink feladatai is módosultak. A villanypásztor bevezetésével a terelőkutya jelentősége csökkent. Szerencsére a puli kiváló alkalmazkodó képessége, tanulékonysága, hűsége és ragaszkodása átmentette a fajtát, amely nemcsak a falvakban és vidéki városokban, de a főváros peremkerületeiben és a leggazdagabb budai villák udvarán is otthonra talált. A nyájterelés szükségszerűen háttérbe szorult, a házőrzés, a társszerep előtérbe került. (Mészáros, 2002 b)

Általános megjelenés:

Középméretű, szilárd szervezetű, finom, de nem túl könnyű csontozatú. Kissé szikár testének minden része jól izmolt. Élénk vérmérsékletű, rendkívül tanulékony fajta. Gyermekszerető, kitűnő házőrző. Szőre kölyökkorban tömött, hullámos vagy göndör lefutású. Később fürtöket képez, majd erős szerkezetű szalagokat, vagy zsinórokat alkot.

Forrás: <http://www.kutya24.hu/?oldal=2&kat=507>

Színe fehér, fekete kissé rozsdavörös vagy szürke árnyalattal, de lehet fakó, határozott fekete maszkkal a pofa körül vagy gyöngyfehér. (Tarján, 1987)

6.Pumi

Általános megjelenés:

Középnagy testű, nagyon élénk vérmérsékletű, terrier jellegű pásztorkutya. A terrier jelleget leghatározottabban a feje mutatja: arcórri része megnyúlt, füle felálló, melynek felső egyharmada előre bicsaklik. Törzse és a végtagok oldalról négyzetes formát mutatnak. Nyaktartása a közepesnél magasabb, állandóan figyelő

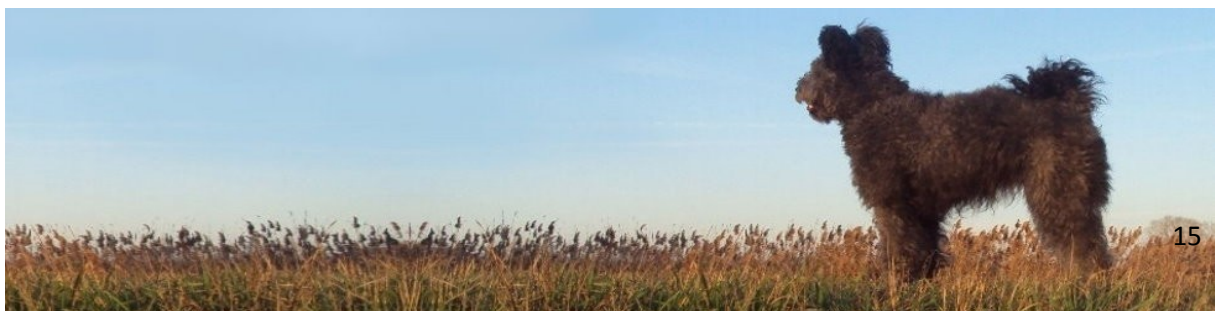
Forrás: [www. http://pannoniakennel.com/](http://pannoniakennel.com/)

jellegű. Szőrzete középhosszú, tincsekbe rendeződő göndör vagy csigás. Több színben előfordul, de mindig egyöntetű.

Viselkedés és jellem:

Nyughatatlan vérmérsékletű, nagy munkakedvvel megáldott, rendkívül élénk terelőeb. Vakmerően bátor, az idegenekkel szemben bizalmatlan. Értelmessége, élénksége, véleményalkotó és –nyilvánító képessége, rámenős természete miatt mindig és mindenhol magára vonja a figyelmet. Elég hangos fajta. Egész megjelenése tettekkésztséget és hatalmas temperamentumot sugároz. Állása, figyelőhelyzete mindig tevékenykedő testtatást mutat. Félénkség vagy flegma viselkedés fajtaidegen tulajdonság.

Szőr: A szőrzet tincseket képező göndör vagy csigás, sohasem sima és sohasem nemezesező. Átlagban 4-7 cm hosszú, kisebb-nagyobb, elvékonyodó tincsekbe rendeződik, rugalmas. Erőtelmes, de nem durva, szálkás jellegű felszőrörkből és puha aljszőrörkből tevődik össze. A füleken dús, szerteálló, szálkás koronaszőr van. A szem és az arcórri rész szabadon kivehető. Színe fekete, szürke különböző árnyalatai (születéskor fekete, általában kiszürkül), vagy fakó, esetleg vörös, sárga, krémszín (fekete vagy szürke árnyalat és a kifejezett maszk kívánatos).
(Bíró,2002)

Forrás: <http://pattogopumi.hu/site/>

7. Mudi

Rövid történeti áttekintés:

A XVIII-XIX. században magyarországi terelő-pásztorkutyák és feltehetőleg különféle állófülű német juhászkutyák spontán keveredéséből alakult ki.

Pásztorkutyafajtáink közül a mudi kialakulásának története a legkevésbé ismert. Nem őshonos fajta, hazánk területén alakult ki. Feltételezések

Forrás: <http://www.americanmudiassociation.org/>

szerint XX. század húszas-harmincas éveiben önállósodott. Kialakulása az ország több részén, hasonló időszakban történt. 1936-ban elfogadták Fényes Dezső fajtaleírását, sőt a javasolt mudi elnevezést is. A második világháború alatt szinte kipusztult az éppen csak kialakult mudifajta. Balássy Zoltán nevéhez fűződik az 1963-ban elfogadott standard megalkotása. A fajtaleírás minta kutyája egy Rigó nevű szuka volt, majd ez lett a törzskönyvben az egyes számú regisztrált tenyész egyed. A fajta törzskönyve ma is nyitott. A törzskönyv nyitottságából adódóan sajnálatosan számos, nem típusos egyed is bekerült a fajtába, növelve így a fajta heterogenitását. A mudi populáció az utóbbi tíz évben folyamatos változáson ment át oly módon, hogy a típus többé-kevésbé homogenizálódott, de még ma sem tekinthető egységesnek. Már a nyolcvanas években néhány lelkes fiatal tenyésztő kezdte újra felkarolni a fajtát. A korábbi évekre jellemző évenkénti 50-60 kölyökszám megduplázódott. 2001-ben 159 származási lap készült. A kis effektív populáció-méretből adódóan érzékelhetően fokozódott az állomány rokontenyésztettsége, ami olykor általános elfinomodásban, idegrendszeri túlérzékenységben nyilvánult meg. (Mészáros, 2011)

Általános megjelenés:

Középnagy testű juhászkutyafajta. Feje megnyúlt, elkeskenyedő. Füle felálló. A törzs felső vonala hátrafelé enyhén lejt. Szőrzete a fejen és a végtagok elülső részén rövid, sima, máshol hosszabb s erőteljesen hullámos, göndörödésbe hajló. Élénk vérmérsékletű, rendkívül tanulékony, bátor, éber, mozgékony, munkát kedvelő, értelmes és alkalmazkodóképes.

8. Kuvasz

Rövid történeti áttekintés:

Forrás: <http://kutyavalnyaralunk.hu>

Ósi magyar pásztorkutya. Több mint ezer éve a honfoglaló magyarokkal került a Kárpát-medencébe, akik nyájak őrzésére használták a ragadozók és a rablók ellen. Fejlett vadászösztönét felismerve előszeretettel vadásztak vele nagyvadra. A külterjes pásztorkodás hanyatlásával eredeti alkalmazása csökkent, ezért

bekerült a majorokba, a falvakba, a városokba.

A fajtáról a legértékesebb honfoglaláskori leletet a Keszthely melletti Fenékpusztán találták. A csontok vizsgálata után a tudósok egyértelműen megállapították, hogy a mai kuvasz korabeli ősének maradványait találták meg. (Szabó T. Orsolya, 2002)

1660-ban Zrínyi egyik művében a kuvaszt mint fajtát említi. A török-tatár nyelvben létezik hasonló hangzású kavasz szó, ami őrkatont jelent – ez végül is összefügg a kuvasz feladatkörével. 1792-ben küldött kuvaszokat Zichy István a nápolyi udvarnak, és kuvaszokat kért a bajor udvar Münchenben. A fajta elterjedtségét Európában az a tény is mutatja, hogy a spanyol király udvarát még ma is kuvaszok őrzik. (Ócsag, 1966)

Általános megjelenés:

Erőtéljes felépítésű, nagy testű fehér hullámos szőrű fajta. Tetszetős külseje erőt, nemességet sugároz. Csontozata erős, izomzata szikár, ízületei szárazak. Jól izmolt, könnyed mozgású, szilárd szervezetű, élénk vérmérsékletű. Külleme fáradhatatlan munkabírásáról tanúskodik. Ápolása egyszerű, az időjárás viszontagságait jól bírja.

Bátor, félelmet nem ismerő fajta. A gondjára bízott személyeket, vagyontárgyakat élete árán is megvédi. Önérzetes, hűséges, idegenekkel szemben bizalmatlan. A vele való foglalkozást meghálálja. Tér- és mozgásigénye nagy. (Bíró, 2002)

9. Komondor

Rövid történelmi áttekintés:

Ázsiai eredetű, ősi magyar pásztorkutyafajta. Ősi változata minden valószínűség szerint a vándorló, pásztorkodó ősmagyarokkal került a Kárpát-medencébe. A honfoglaló magyarok minden

<http://allati.hu/2011/10/09/magyar-pasztorkutyak-%E2%80%93-a-komondor/>

bizonytalommal lompos szőrű, nagytestű őrző kutyákat is hoztak a történelmi Magyarország területére. Az sem kizárt, hogy már ekkor éltek a Kárpát-medencében ilyen fajták, de egyes vélemények szerint a honfoglalást követően – később bevándorolt népcsoportok nagytestű pásztorkutyáinak hatására – konszolidálódott a fajta. A tatárjárást követően betelepített kun

törzsek viszont szintén tartottak komondor jellegű pásztorkutyákat, ők ugyanis ázsiai őshazájuk szélsőséges időjárási viszonyait elviselő kutyákat tenyésztettek. A nyáj, a gulya és a ménés mellett őrzőszolgálatot teljesítő, gyakorta 70-80 cm marmagasságú, robusztus megjelenésű, dús szőrzetű fajtát gubancos magyar juhászkutyaként,

<http://allati.hu/2011/10/09/magyar-pasztorkutyak-%E2%80%93-a-komondor/>

selyemszőrű farkasebként, pusztai komondorként, lompos szőrű komondorként vagy röviden

csak komondorként írták le. A név eredetét többféleképpen magyarázzák, a fajta ősi mivoltát azonban valamennyi kinológus elfogadja.

A fajta kialakításához az ázsiai és európai füves puszták szélsőséges éghajlata mellett a pásztorok kemény és kíméletlen szelekciója is hozzájárult. Csak a legbátrabb, legszilárdabb egyedeket tenyésztették. A komondort a zord időjárás ellen legtöbbször csak saját szőrköntőse óvta. A kutyát, mint hűséges társat, a pásztorok nagy becsben tartották, igyekeztek megőrizni a fajta értékeit. Tavasszal, hasonlóan a juhokhoz, a komondort is megnyírták, így az hasonlíthatott a kuvaszhoz, ami némi elnevezésbeli keveredéshez is vezetett, tény azonban, hogy a két nagytestű magyar pásztorkutya fajtát a pásztorember sohasem keresztezte egymással. (Mészáros, 2002 a)

Általános megjelenés:

Nagy testű és erős felépítésű. Egyedülálló külleme, méltóságteljes viselkedése a szemlélőben

Forrás: <http://ugly-animals.blogspot.hu/2011/01/komondor.html>

félelmet ébreszt. Természeténél fogva nem kedveskedő.

Robosztus testét mindenütt nemezedésre hajlamos, gubancos, dús, hosszú szőrzet fedi. Törzse és végtagjai oldalról nézve a négyzettől csak kis mértékben eltérő, fekvő téglalapformát mutatnak. Feje a hát síkja fölé emelkedő, dús szőrzetű. A farka lelógó, vége csaknem a vízszinteshez hajló. Szőrzete csontfehér színű.

Viselkedés és jellem:

A gazdasági haszonállatok, vagyontárgyak, a ház őrzése-védése közben rendíthetetlen bátorságot mutat. Hang nélkül, vakmerően támad. Az általa védett területet a sajátjának tekinti, arra idegen élőlényt nem enged be. Bizalmatlan alaptermészetű. Nappal szívesen fekszik úgy, hogy területét ellenőrizni tudja. Éjjel folyton mozog.

Forrás: <http://animal.discovery.com>

9+1. Gyimesi kalibakutya:

Magyarország mai határaitól néhány száz kilométernyi távolságra, a Kárpátok vonulatai között napjainkig megőrződött egy sajátos, félnomád életforma, egy különleges hegyvidéki pásztorkodás, a kalibázás. A kalibázó csángó magyarok szilaj állattartási körülmények közt tenyésztik sertéseiket, szarvasmarháikat és a gyimesi rackajuhokat. Ebben a munkában pótolhatatlan segítőtársaik a kalibázó kutyák, ezek a nemzeti megbecsülésünket jelenleg még igencsak nélkülöző pásztor ebek.

A kaliba tulajdonképpen nem más, mint ideiglenes szálláshely a pásztorok és állataik számára. Itt tartózkodnak, itt legeltetnek kora tavasztól, amikor is az első fű kisarjad, egészen a kemény téli fagyok beálltáig - tulajdonképpen addig, amíg a talaj tartósan át nem fagy, mert ekkor már élvezhetetlenné, értéktelenné válik a jószág számára a legelő füve.

Amikor levágnak egy-egy állatot, akkor - és csak akkor - jutnak némi húsnemű táplálékhoz is az itt élő kutyák. Ilyenkor gyakran láthatjuk, hogy egy-egy kutya egy "fél marhát" vagy "fél lovat" őriz - hogy pontosabban fejezzem ki magam: az állatok belsősegeit és fejét, lábát szokták odavetni eléjük. *(Czéher Gy, 2010)*

Napközben a jószág a kutyák és a gazdák felügyeletével a ház körül legelészik. A juhokat inkább a pásztorok terelik, mert ha a terelőkutya odamarna hozzá, a sebzett jószág szaga már túlságosan erősen csalogatná a környék ragadozóit. Azok a gazdák, akik inkább teheneket, disznókat, kecskéket tartanak, már nem tiltják meg a kutyáknak a terelést, hagyják, hogy azok segédkezzenek az állatok hajtásakor. Napnyugta előtt beterelek állataikat a belső, kisebb karámba. Amikor a nyájat a sötétben ragadozók támadják meg, tulajdonképpen csak ennek a kisebb karámnak a néhány száz méter hosszú kerítése mentén kell védeniük a jószágot a pásztorkutyáknak. A két karám közti terület, minthogy le van legeltetve, többnyire igen jól belátható, és az éberen őrködő kutyák még idejében figyelmeztethetik gazdáikat a sötétben lopakodó hiúz (helyi nevén: mándruc), a csoportosan ólalkodó toportyánok (farkasok) vagy akár a téli álmából frissen felébredt és igencsak éhes medvék jelenlétére. Azt mondják, hogy ha medve közeledik, azt a kutyák többsége erősen "szégyenli", és csak rövid, dohogásszerű vakkantásokkal jelzik a pásztorok és a többi kutya számára a karmost, nehogy túlságosan is magukra vonják a medve figyelmét, mielőtt még a felmentő sereg is megérkezne. Ha azonban farkasok érkeznek, azokat vékony hangú, majdnem szükölő ugatással jelzik társaiknak. Természetesen teljesen más hanggal jelzik a közeledő embereket, vagy az arra bóklászó, legelésző őzeket is. *(Harcos, 2009)*

A kalibázó kutyák jelenlegi tenyészállapota változatos, de a felhasználásuk alaposabb ismeretében már megint egységes állományuk, s a pásztorok által alkalmazott tenyésztési stratégiáik alapján leginkább a szibériai lajkákhoz és az északi népek szánhúzó kutyáihoz lehet őket hasonlítani.

A kalibakutyáknak az évszázadok során eltérő körülmények között eltérő feladatoknak kellett eleget tenniük, és a tájfajta pusztá léte igazolja, hogy eddig mindig sikeresen megállták a helyüket. Mindennapi feladataikat, tavasztól a kemény téli fagyok beálltáig, a hegyvidéki pásztorkodás zord körülményei között végzik a Kárpátok vonulatain - ott, ahol Európa legnagyobb vadonélő farkas-, medve- és hiúzpopulációit is találhatjuk. Ebben az időszakban hihetetlenül erős szelekciós hatásnak vannak kitéve. Bár napjainkban már egyre inkább szeretik farkasölöként aposztrofálni a nagytestű pásztorkutyákat, azért nyilvánvaló, hogy a hatalmas testű európai farkasokkal szemben, még ha azok magányosan támadnak is, nem számítható előre lejátszottnak a küzdelem, ráadásul a farkasok igen gyakran falkában, vagy legalábbis kisebb vadászcsoportokban cserkelik be a nyájukat, és ilyenkor olykor látszatmenekülésbe csapnak, majd az utánuk rohanó, a többiek támogatását elvesztő, túlbuzgó magányos kutyákat pillanatok alatt széttépik.

A kalibakutyák többsége csak évente egyszer tüzel, és ha ez a kalibázás idejére esik, igen nehéz idegen kanok közül választva pároztatni a szukákat.

Az apró kölyökkutyákat ilyenkor együtt helyezik el a juhokkal, kacsákkal, pulykákkal, egyáltalán meg kell szoknia minden háziállatot, amely a környezetében található. *(Czéher Gy, 2010)*

Forrás: <http://www.kalibakutya.eoldal.hu>

III. A magyar vizsla

Kialakulása

A rövid szőrű magyar vizsla őshonos magyar vadászkutyafajta. Őse keleti kopófajta lehetett, amely Ázsiából, a népvándorló magyarokkal érkezett. A XVIII. században Magyarországon keresztezték a török sárga színű vadászebekkel. A mai modern formáját a XIX. században nyerte, amikor több idegen vadászkutya-fajtával nemesítették. *(Bíró, 2002)*

Hasznosítása (vadászat)

A vizsla sokoldalúan használható vadász és munkakutya. Mezőn,erdőben és vízben egyaránt használhatónak kell lennie; az alábbi jellemző tulajdonságokkal rendelkezik: kiváló szaglás, határozott vadmegállás, kitűnő apportkésztség, az úszónyom célratörő, a víz szeretetével párosuló követése. A nehéz terepet és a szélsőséges időjárási viszonyokat egyaránt jól tűri. Munkabíró vadász és munkakutya minőségében a lövéstől és a vadtól való félelem,a vadmegállás, illetve az elhozási készség hiánya éppúgy nemkívánatos, mint a vízszeretet hiánya. Problémamentes természete és alkalmazkodóképessége miatt lakásban is könnyen tartható. (Maróti, 2009)

IV.Vérmérséklete,tartása,ápolása

Nevelése: Alapelvek a vizsla tanításához:

A vizslák tanításának többféle iskolája létezik. Vannak, akik a korai idomítás hívei,mások szívesebben megvárják,amíg kicsit felnő, értelmesebbé válik, és akkor kezdenek vele foglalkozni. Mindkét elgondolás célravezető lehet, ha figyelembe vesszük a vizsla karakterének sajátosságait, és a betanítás során nem követünk el hibákat.

Néhány jó tanács a neveléshez, idomításhoz, amely független a kortól:

A hármas jelszó:

- kontaktus,
- asszociáció,
- ismétlés,

amelyek soha nem cserélhetők fel sorrendileg. Amíg a kontaktus, a vizsla részéről a feltétlen bizalom nem alakul ki, nem szabad feladatok elé állítani. A bizalom kérdésére a magyar vizslánál különös súlyt kell fektetni.

<http://riszavilaga.mindenkilapja.hu/html/18622840/render/a-magyar-vizsla-hungarian-vizs>

Az asszociáció vagy megértetés végtelen türelmet, ötletességet és nem kevés rátermettséget igényel. A feladatok megértésének sikere, alapja az ismétlésekkel begyakorolt, tökéletes munkavégzésnek úgy, hogy a bizalom nem törik meg, az érdeklődés és a lendület nem lassul le, nem következik be törés a tanítás során, amit nagyon nehéz kijavítani. A vizsla rendkívül intelligens, érzékeny, gyorsan tanul- a rosszat is- és a durva bánásmóddal örökre tönkretelhetjük. A gyakorlatok túlhajszolása (pl. a tárgy-a vad elhozásának- sokszori erőltetése) biztos út a vizsla érdeklődésének elvesztéséhez. Ne feledjük, inkább többször keveset, mint egyszer sokat. A vizsla alapidomítását, nevelését szinte mindenhol – még a városok parkjaiban is – meg lehet oldani. A munka igazi részét, a beavadászást azonban megfelelő terület, vad és fegyver nélkül már nem képzelhetjük el.

(Maróti, 2010a)

Szőrápolás:

Rövid, sűrű, durva szőre igénytelen. A külső élősködők elleni fürdetésen kívül további ápolásra nincs szükség. Ha nem lakásban tartott kutyusról van szó, akkor az apró elhullajtott szőrök sem

<http://riszavilaga.mindenkilapja.hu/html/18622840/render/a-magyar-vizsla-hungarian-vizs>

Tartása:

Mozgékony, energikus munkakutya lévén nagy mozgásigénye van. Simulékony természete miatt, problémamentes a lakásban tartása, de nem ajánlott. Ha vizslát tartunk lakásban, a napi séta vagy kiruccanás a közeli erdőbe elengedhetetlen. A vizslák imádnak futni, játszani, mozogni. Igazi aktív fajta, ezért jobban érzik magukat a szabadban. (Bíró, 2002)

V. Kérdőívek értékelése: (5 db.)

A magyar vizslatartók körében kérdőíves felmérést végeztem. Céлом az volt, hogy mind a hobbi kutyatartók, mind a tenyésztők, mind pedig a vadászok véleményét felmérjem.

Sajnos az idő rövidege miatt csak 5 kérdőív érkezett vissza hozzám bár egyértelmű, hogy az ezekből származó következtetések nem tükrözik, a fajtával kapcsolatos vélemények összegzését mégis úgy éreztem, hogy egy rövid értékelést bemutatnék az így kapott eredményekből. A kitöltők tartástechnológiai szempontból a következő megoszlást mutatták:

- 3 vadász

- 2 hobbi kutyatartó.

1. Mióta tart magyar vizslát? általában 6-25 év között
2. Mióta ismeri ezt a fajtát? általában 10-40 év között
3. Milyen célból tart magyar vizslát, és melyik változatát? A kérdezettek 90 %-a rövidszőrű változatot tart.
4. Miért ezt a fajtát választotta? Kezessége, családközpontúsága, rövidre keres, szófogadó, tanítható, mozgékony, ragaszkodó, játékos kutyafajta.
5. Miért ezt a változatot választotta? (drót/sima szőrű) Drót szőrű: Jobban bírja a hideget
Sima szőrű: nem igényel gondozást, elérhetőbb.
6. Rövid ill. drót szőrű változat előnyei és hátrányai. Rövid szőrű: Könnyebb tisztán tartani de fázósabb, a drótos fordítva. Drót szőrű erősebb, a nagyobb vadat is könnyen hozza be.
7. Rokon fajtákkal foglalkozott-e? A megkérdezettek többsége nem.
8. Melyek a legmeghatározóbb tulajdonságai? Sértődékenység, szereteténység, rövidre keres, könnyebb a kapcsolattartás, irányíthatóbb (mint pl. német vizsla), simulékony, jó az orra, fegyelmezhető. figyelem, aktivitás, intelligencia, mozgékony, gyors, kitartó, ember szerető.
9. Hogyan lehet a figyelmét lekötni? Simogatással, kapcsolattartással, vezényszavakkal, gyakori tréning, ill. intenzív vadászat, játékkal, sporttal, apportírozással.
10. Jellemzi-e általánosságban valami a fajtársakkal szembeni viselkedését? nagy fokú játékoság, kutyatársaival szocializált, szórahajló és érzékeny, barátságos.
Érdeklődő, a kan domináns akar lenni, ezért kiszámíthatatlan, hogy összevész-e másikkal.
11. Az elsődleges hasznosítás (vadászat) nyomait, miben véli felfedezni a kutya viselkedésével kapcsolatban? Vadmegállás megmaradt. fegyelmezett, gazdaközpontúság, szagok iránti érzékenység, az apport készség, kitartóan keres, Távol tartja a ragadozókat a háztól (róka, vadászgörény).
12. Halványodtak-e a vadászattal kapcsolatos meghatározó tulajdonságai? Hobby tartók
válasz: Igen (mert nem használják) Vadászok vlsz.: Nem, mert használom.

13. Mennyire keresett fajta az országban? A válasza adók 90% szerint népszerű,és sohasem volt mellőzött.
14. Milyennek látja a fajta jövőjét? Mi befolyásolhatja tovább élését? A válasz adók egyöntetűen sikeres fajtának tartják,népszerű itthon és külföldön is. Egyetértés van abban, hogy a tenyésztést korlátozni kellene, szelektálni biztosan.

VI. Összefoglalás:

TDK dolgozatomban a magyar kutyafajtákat próbáltam bemutatni, mint nemzeti értékeinket őrző háziállatainkat. Rávilágítottam arra,hogy a magyar kutyafajták kialakulása a magyarság népvándorlásával párhuzamosan fejlődött. Ez a fejlődés a kutyák hasznosításával párhuzamosan két irányt mutatott. A vadászkutyák kialakulása a gyalogos vadászatról a lovas vadászat felé történő fejlődéssel vezetett a tatárkopón át az agarak ill. a vizslák megjelenéséhez. A XX. században a vadászok körében igény támadt egy olyan apróvad behozatalára is alkalmas vizsla fajta kitenyésztésére, amely a magyar vizsla kecsességével, ügyességével és kitartásával, valamint más európai vizsla fajok elsősorban a német vizsla erejével, szívósságával és igénytelenségével párosul, így alakult ki a „ drótos”.

A pásztorkutyák egyes fajtái már a magyarság megjelenésével együtt kialakultak, ezek a kutyafajták az évezredek alatt sem igazán változtak. Igénytelenségük,bátorságuk a csordához, ill. nyájhoz való kötődésük a mai napig fennmaradt. A kuvasz , a komondor és a puli ezeknek az ősi kutyáknak a leszármazottai. A XX. században itt is igény mutatkozott egy olyan kutyafajta kitenyésztésére, melyet a megváltozott igények, a magyar Alföld beszűkülése hívott életre. A mudi egy most is alakuló nyílt fajtatörzskönyvvel rendelkező,most is az igények szerint változó kutyafajta. Dolgozatomban a legfontosabb klasszikus 9 kutyafajta mellett,egy most még vitatott az erdélyi havasokban évszázadok óta ugyanarra a munkára tartott fajtát is bemutattam. A kutatók még mindig vitatkoznak, hogy magyar fajtáról van-e szó, hiszen jelenleg ennek a fajtának a törzsállománya Erdélyben található. Ez a gyimesi kalibakutya.

Végezetül szeretném megjegyezni,hogy mind a hazai vadászkutyák, mind pedig a pásztorkutyák jelenleg az egész világon ismert,kedvelt, munka ill. hobbi fajták, melyek, mint nemzeti örökségünk részei teremtenek értéket itthon és külföldön egyaránt.

Irodalom:

1. Balázs Zs. (2004): Kincseink a magyar pásztorkutyák: A mudi, [Kistermelők lapja](#), 2004. (48. évf.) 6. sz. 36. old.
2. Bíró A. (2002): Régi magyar kutyafajták, Mezőgazda Kiadó, Budapest
3. Bodó I (2002): A biológiai sokféleség megőrzése a magyar háziállatfajtákban, [Agrártudományi közlemények = Acta Agraria Debreceniensis](#), 9. sz. pp 18-21
4. Bodó I. (2000): Eleven örökség – Régi magyar háziállatok, Agroinform Kiadó, Budapest
5. Czéher Gy. (2010): A kalibakutya közelről-A városból nehéz megérteni a havasok törvényeit, [kutya.hu](#), 2010. november 25
6. Géczy Z. (2006): Kutyakönyv, Pannon-Literatúra Kft., Kisújszállás
7. Harcos R (2009): Óshonos háziállataink: A gyimesi kalibakutya (esztenakutya), Palotai Hírnök, 2. évf. 2. sz. pp: 4.
8. Kovács Gy. (2005): Erdélyi kopó, [Süni](#), 2005. (20. évf.) 5. sz.
9. Lorenz, K. (1981): Ember és kutya, Gondolat Kiadó, Budapest
10. Maróti B. (2009): Vadásztársunk, a magyar vizsla, [Nimród : vadászújság](#), 2009. (97. évf.) 8. sz. 46-47. old.
11. Maróti B. (2010a): Vadásztársunk, a magyar vizsla 7. : Az alapok tanítása [Nimród : vadászújság](#), 2010. (98. évf.) 2. sz. 53-54. old.
12. Maróti B. (2010b): Vadásztársunk, a magyar vizsla 14. : Vizslák múltja, jelene, jövője, [Nimród : vadászújság](#), 2010. (98. évf.) 9. sz. pp: 53-55.
13. Mészáros M. (2002a): A komondor – a fajta kialakulása és története, Mezőhír,2002-07-10
14. Mészáros M. (2002b): A puli – a fajta kialakulása és története, Mezőhír,2002-09-10

15. Mészáros M. (2011): A mudi - a fajta kialakulása és története, kutya.hu, 2011. április 22.
16. Miklósi Á. (2010): A kutya viselkedése, evolúciója és kogníciója, Typotex Kiadó, Budapest
17. Ócsag I. (1966): A kuvasz, [Búvár \(1960-1989\)](#), 1966. (11. évf.) 1. sz. 29-30. old.
18. Stadeisky A (1963): A magyarvizsla származástörténete, [Az Erdő 1963. 12. \(98.\) évf. 4. füzet](#) pp: 170-175
19. Tózsér J. – Bedő S. (2003): Történelmi állatfajtáink enciklopédiája, Mezőgazda Kiadó, Budapest
20. Szabó T. Orsolya (2002): <http://mno.hu/migr/egy-kis-kutyatortenet-a-kuvasz-741768>
21. Tarján A. (1987): Magyarország védett ősi magyar háziállatai : Puli, [Búvár \(1960-1989\)](#), 1987. (42. évf.) 5. sz. 24-25. old.

Jogszályi hivatkozások

1. 1993. évi CXIV. törvény az állattenyésztésről
2. 93/626/EEC